

Edmund Morawiec

"Zagadnienie wolności woli w marksizimie", M. Gogacz, "Roczniki Filozoficzne", T. 12 (1964), z. 1 :
[recenzja]

Studia Philosophiae Christianae 1/1, 239-240

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

Z ZAGADNIENŃ METAFIZYKI I TEORII POZNANIA

- Gogacz M. — Zagadnienie wolności woli w marksizmie, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 63—75.
- Kłósa k K. Ks. — „Fenomenologia” ks. P. Teilharda de Chardin w ramowej analizie epistemologicznej i metodologicznej, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 93—105.
- Krapiec A. M. — Zagadnienie przedmiotu metafizyki u Arystotelesa, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 17—26.
- Ogonowski Z. — Arystotelizm heterodoksalny religijności zracjonalizowanej, „Studia Filozoficzne” 4/1964, 71—108.
- Stępień A. — Ingardenowska koncepcja teorii poznania, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 77—92.
- Wawrzyniak A. — Koncepcja stosunku przyczynowego według Dawida Hume’a” „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 39—51.
- Ziemiański S. — Rola przyczyny w poznaniu naukowym u Arystotelesa, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 27—37.
- Żeleźnik T. — O właściwą interpretację finalizmu tomistycznego, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1, 53—63.

Gogacz M.

*Zagadnienie wolności woli w marksizmie, „Roczniki Filozoficzne” XII (1964) z. 1
63—75*

W literaturze filozoficznej coraz częściej pojawiają się drobne rozprawy, które ustalają znaczenia wyrażen, odwołując się do głównych, podstawowych tez filozoficznych, zwłaszcza ontologicznych. Artykuł M. Gogacza pt. „Zagadnienie wolności woli w marksizmie” należy do tego typu rozpraw. Autor referuje zagadnienie wolności woli w marksizmie odwołując się do tez metafizyki marksistowskiej z zakresu teorii materii i człowieka. Opracowania dokonuje w oparciu o teksty klasyków filozofii marksistowskiej, komentarze oraz rozprawy teoretyków materializmu dialektycznego.

W przedstawianiu zagadnienia referuje najpierw ujęcie wolności woli przez Engelsa uwzględniając szeroko komentarze Lenina, oraz ujęcie Marksa z uwagami poczynionymi przez Fritzhanda. Ponieważ Engels, Marks i Lenin zagadnienie wolności woli wiążą z zagadnieniem konieczności, a więc z determinizmem, stąd w drugiej części autor rozpracowuje teorie rzeczywistości. Części te są wyraźnie wydzielone.

W wyniku analiz okazuje się, że w filozofii marksistowskiej istnieje cały szereg sformułowań definicyjnych wolności woli. Wszystkie one nie odbiegają w sposób zasadniczy od jednej, klasycznej definicji podanej przez Engelsa. „Wolność woli polega na — opartej o zrozumienie konieczności przyrodniczych — władzy naszej nad nami samymi i nad przyrodą zewnętrzną, jest więc koniecznym wytworem rozwoju historycznego”. Definicja ta stała się przedmiotem szeregu analiz. Streszczając je należy powiedzieć, że wolność jest władzą nad nami samymi i nad otaczającą nas przyrodą, władzą opartą na znajomości konieczności. Myśl tę można jeszcze inaczej wyrazić: „wolność... jest (to) możliwość działania w oparciu o znajomość rzeczy”. Krótko mówiąc, istotą wolności jest działanie, rozumiane jako panowanie nad przyrodą i nad nami samymi, „swoista praktyka” osiągnięta w poznawaniu przyrody. W ten sposób pojęta wolność woli jest związana z teorią rzeczywistości. W takim stopniu, w jakim obowiązuje teoria rzeczywistości, obowiązuje też teoria wolności.

Rzeczywistość jest materialna, a człowiek jest częścią przyrody. W takiej sytuacji jest zrozumiałe, że wolność człowieka musi polegać tylko na poznawczym i praktycznym uniezależnieniu się od przyrody. To uniezależnianie wyraża się w opanowaniu przyrody i kierowaniu nią według poznanych praw jej rozwoju. Teza więc o wolność woli sprowadza się do tezy o jedności materii (70). Wolność nie jest czymś nabytym; człowiek nie rodzi się wolny, lecz nabywa wolności.

W końcowym szóstym punkcie autor wysuwa cały szereg trudności w związku z tego rodzaju rozwiązaniem zagadnienia wolności woli. Trudności dotyczą kwestii merytorycznych, jak również metodologicznych. Te ostatnie związane są zwłaszcza ze sposobem uzyskania tezy metafizycznej o jedności materii.

Edm. Morawiec

Kłósak K.

„*Fenomenologia*“ Ks. P. Teilharda de Chardin w ramowej analizie epistemologicznej i metodologicznej „*Roczniki Filozoficzne*“ XII (1964) z. 1, 93—105

Problematyka filozoficzna pism P. Teilharda de Chardin, staje się przedmiotem coraz częstszych rozważań naukowych. Omawia się już nie tylko stronę merytoryczną poruszanych przez P. Teilharda problemów, lecz również formalną. Ta ostatnia jest ciągle jeszcze przedmiotem dyskusji na polu filozofii. Wysuwa się różne sugestie, jak interpretować ten typ „fenomenologii”, który stosuje P. Teilhard przy rozpracowywaniu pewnych dziedzin poznania. Sugestie te jednak częstokroć nie świadczą o należyтым zrozumieniu zagadnienia. Istnieją bowiem poglądy sprowadzające typ „fenomenologii” P. Teilharda do metody